

METAFIZICA MORȚII

Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru MEGHEȘAN
UNIVERSITATEA DIN ORADEA

ABSTRACT: This paper explores certain puzzles pertaining to death. The puzzles can be described as metaphysical. The primary focus here will not be on moral problems. Rather, the focus will be on the more basic and abstract problems concerning the nature of death. Briefly, this paper deals with the metaphysics of death, as opposed to the moral issues pertaining to death.

Keywords: *death, metaphysics, philosophy, theology*

Viața este plină de înțelesuri, de lucruri sau evenimente pe care nu le putem înțelege ușor, dar la celălalt pol al vieții se află o altă realitate care este și mai tainică. Aceasta este moartea. Avram a murit bătrân și sătul de viață. Saul a luat sabia și s-a aruncat în ea. Fiul său Ionatan, prietenul credincios al lui David, a fost scăldat în sângele tinereții sale. Iuda, trădătorul, a mers și s-a spânzurat. Enoh însă a fost luat de Dumnezeu și nu a mai fost văzut[...].

Salută de mulți dintre gânditorii curajoși de-a lungul istoriei, însă privită cu o frică aproape de nedescris de către mai puținii curajoși, moartea apare ca o „destămare” a vieții umane. Simion când l-a văzut pe pruncul Iisus în templu, a lăudat pe Dumnezeu și a grăit: „Doamne, acum slobozește pe robul Tău în pace, căci ochii mei au văzut mântuirea Ta” (Lc. 2, 29-30)¹.

Ce este moartea, că, ea apare de multe ori ca o realitate pe care nu o poți defini, ci continuă să rămână ca o taină. Deși omul se întâlnește cu ea mai mult exterior și din experiența altora sau chiar se pregătește pentru ea într-un mod oarecare, când acesta îi dă târcoale el rămâne neputincios în fața ei. Însuși Iisus a murit în strigătul după ajutor, iar Dumnezeu a tăcut, lăsând ca taina morții să rămână pe mai departe...

Care este totuși sensul morții?

Pentru mulți dintre oamenii modernimoartea nu este ușor de înțeles și de aceea nici nu vor să aibă o relație cu acesta în timpul vieții, nici chiar să vorbească despre ea. Pericolul care există azi în

---

¹ E. Jungel, *Tod*, Gutersloh, 1971, p. 9.

această societate modernă este că moartea a fost împinsă deoparte, undeva la periferia vieții și a acestei lumii tehnologizate. Moartea a fost anihilată, atât optic cât și verbal, fapt pentru care această societate consumeristă vrea să uite că ea trăește în aceeași casă și doarme în același pat cu omul².

Ea nu este pentru creștini un „crez“ sau un articol al unui crez, în sensul că este un element ce ar teroriza viața umană³, ci este ceva uman, așa cum, de exemplu, este și nașterea. Ea devine experiabilă în măsura în care este prezentă în viață și după cum omul o înțelege conștient. Cu alte cuvinte, am putea spune că omul prin prezența morții din propria viață poate avea și o determinare privind existența sa, care însă se deosebește de experiența nașterii lui. Numai în conștientizarea morții, viața primește un sens al devenirii, prin aceea că ea nu este numai distrugere, ci mai degrabă un fenomen natural în care sunt implicate și alte fenomene ale lumii organice. Prin urmare, moartea apare ca un destin conștient în care omul alege între o existență conștientă sau inconștientă.

Fără prezența morții, viața umană ar fi decât o platitudine în care omul ar fi condamnat la o veșnică și paralizantă repetiție. Moartea dă vieții un dinamism, în sensul reflecției sfârșitului în prezent, oferind omului posibilitatea de pregătire pentru cele viitoare. Adevărata existență umană este aceea care conștientizează sfârșitul vieții umane, altfel ea nu ar fi o existență adevărată. Privită în această modalitate, moartea nu este un eveniment catastrofal, ci mai mult ea ne arată că viața are o importanță deosebită. Dacă moartea ar fi privită numai ca o catastrofă, sau o sfârșire a vieții, aceasta ar fi fără sens, iar toată truda omului fără valoare, cu adevărat nu ar mai fi nimic nou sub soare, ci o condamnare veșnică spre o moarte totală cu un singur țel: „*Dacă morții nu înviază, să bem și să mâncăm, căci mâine vom muri*” (Cor. 15, 32).

În relație cu moartea ne întrebăm mai mult despre sensul vieții și tocmai de aici aceasta își primește însemnătatea sa. Moartea nu este un refugiu din fața vieții față de cele ce urmează după ea, ci printr-o reflecție existențială serioasă, devinind o posibilitate de existențializare a omului. Moartea redă omului speranța făgăduinței lui Dumnezeu, Care va șterge toată lacrima de pe fața oamului (Apoc.

---

²H. Ringeling, *Etik vor Sinnfrage*, Gutersloh, 1980, p. 85.

³W. Dantine, *Der Tod-Eine Herausforderung zum Leben*, Gutersloh, 1980, p. 9.

21, 4). În acest sens aceasta este înțeleasă în contextul iubirii și a încrederii totale în Dumnezeu prin care se înlătură frica pierderii vieții, oferindu-i omului potențialitatea nemuririi⁴.

1. Moartea poate acorda persoanei umane o valoare deosebită

Fără țelul eshatological omului nu ar avea nici un rost să vorbim despre viață și despre moarte. Aceasta ne arată că ea este legată de profunzimea persoanei umane, cu sensul de regăsire de sine și în același timp impuls pentru desăvârșirea în continuare a vieții.

Sfârșitul existenței umane poate pune pe om într-o situație deosebită experiind situațiile limită, indicând faptul că moartea ar fi ultimul și cel mai dinafară punct al existenței umane. E vorba aici de prezența unei frici în care se găsește omul din cauza suferinței. Prin credința puternică el găsește puterea de a ieși din această situație și descoperă chiar însemnătatea ei pentru existența sa. Prin conștientizarea sfârșitului vieții sale omul ajunge la înțelegerea însemnății hotărârii sale din viața de pe pământ pentru adevărata existență. În acest sens, moartea se înscrie ca un moment important în calea omului spre desăvârșire, iar viața primește o dimensiune eshatologic-axiologică, prin care existența se revelează în sensul cel mai profund⁵.

Moartea este așadar o realitate prezentă în viață, în sensul unui impuls spre existență. În această condiție, ea poate deveni o maturizare a persoanei umane și în aceeași timp un indiciu a realizării darului primit. Este greu să înțelegem relația dintre determinarea de sine a omului și moarte, însă amândouă aparțin unei realități și nu poate să existe una fără cealaltă. Înțeleasă creștinește, moartea nu privează pe om de impulsul pentru determinarea de sine, ci îl accentuează pe acesta și mai mult.

Comportamentul omului primește prin relația vieții cu moartea o dimensiune pozitivă, deoarece conștientizează persoana umană de valoarea acțiunilor sale mult mai profund decât ar face o etică pur juridică. Obligația înscrisă ancestral în ființa umană nu mai este înțeleasă doar ca un comportament bazat pe legi stricte, ci mai mult fundamentată pe iubire, ca o meta-înțelegere universală în care omul

---

⁴ D. Solle, *Der Tod in Denken und Leben des Christen*, Dusseldorf, 1978, p. 29.

⁵ D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, Ediția II, E.I.B.M.B.O.R., București, 1997, pp. 145-146.

își pre-face judecata sa. Astfel înțeleasă viața, am putea-o măsura cu măsura morții. În acest sens se poate vorbi de o revelare de sine ce dă valoare persoanei umane și este privită în același timp ca o împăcare de sine. Această valoare devine și o modalitate pentru evitarea unei existențe pauperizată și monotună.

Fără prezența și conștientizarea morții, existența umană ar fi imposibil de realizat, deoarece omul nu ar avea posibilitatea propriei chenoze. În această situație omul ar rămâne încartiruit într-o monotonie centrifugală, îndreptată spre sine, un fel de pseudo-libertate, ceea ce este echivalent cu o mare povară.

Ieșirea din această stare de aneantizare se poate realiza doar printr-un curaj cu vădite elemente etice și ontologice, ca regăsire de sine.

Cu drept J. B. Metz numea moartea o desăvârșire a omului, în sensul unei transcenderi. Frica de moarte rămâne, însă în ea răsare și ultima ei taină, sentimentul părăsirii rămâne însă, dar în mijlocul ei se anunță dragostea care așează o punte peste toate abisurile negative din viață - aceasta este bogăția vieții⁶. În acest context moartea ne arată că nu are o proveniență ontologică, ci una accidentală, dar totuși e legată de o promisiune unei vieți veșnice și devine o modalitate care influențează omul.

Așa, moartea poate deveni un element fundamental în ce privește panoramicitatea chenotică a omului, o trecere peste o banală istoricizare ce este legată adesea doar de păruta putere materială, manifestată în varia modalități: poziție socială, bani, putere economică etc, putându-se ajunge la „admirabilă întâlnire” cu sine, fără a atinge o totală desăvârșire, ci numai în sensul unui început perpetuu. Prin urmare se poate afirma că moartea este un eveniment prezent în viață, dar ea poate deveni o modalitate pentru un progres spiritual și cultural.

Înțeleasă în această perspectivă, moartea constituie pentru om o poartă ce duce spre viața veșnică. Despre acest lucru mărturisește și patriarhul Atenagora, care o numește un pasaj prin care intrăm în viață. În acest sens putem afirma că moartea în Hristos corespunde cu botezul creștin⁷. Fără moarte, viața nu ar avea nicio relevanță

---

⁶J.B. Lotz, *Tod als Vollendung. Von der Kunst und Gnade des Sterbens*, Frankfurt, 1976, p.12.

⁷ O. Clement, *Dialogue avec le Patriarche Athenagoras*, Paris, 1976, p. 484: „ Ea (moartea) este un pasaj. Învierea face ca moartea să se unească cu viața. Noi am fost

deosebită, ea ar fi numai o iluzie, un vis fără trezire⁸.

Moartea ne înspăimântă dar ne și ispitește, fiindcă în taina sa ea este totuși foarte aproape de noi⁹. Aceasta apare ca ceva propriu nouă și de aceea am afirmat că ne ispitește. Unui om i se poate lua totul, însă moartea nu o poate lua de la el nimeni, ea este proprie lui, fapt pentru care întrebarea despre ea este atât de profundă și adeseori de nedezlegat. În frica sacră, generată de moarte, omul experimentează una din tainele existenței sale, el primește, am putea spune, o revelație ce trece peste orice nimicuri din existența umană¹⁰. Moartea pune prin profunzimea sa problema sensului vieții¹¹.

Prin înțelegerea morții timpul nu se percepe doar ca o trecere distrugătoare, ci ca o câtimespecială unită cu credința în care omul se poate mântui, el este „spațiul eternizării” umane. Așa, moartea nu mai este un indiciu al nonsensului vieții, ci un semn al valorii înalte a acesteia, unde persoana umană primește o dimensiune metafizico-spirituală¹².

Prin moarteaceasta își descoperă taina ei, precum și profunzimea existenței sale. Taina morții și a persoanei corespund, darunde moartea nu mai este trăită ca un mister viața devine apatică, iar persoana nu mai e tainică moartea încetează la fel să mai fie taină. Ea primește un sens de transcendere a omului, dar numai când stă în legătură cu viața. Cine are frică de moarte are frică și de viață.

Există în timpul nostru diferite teorii care nu văd nicio legătură a morții cu profunzimea persoanei umane, ci o tratează pe aceasta doar biologic sau pur sociologic.

Pentru alți autori, moartea este numai o lipsă de relații, ca o individualizare ori ca o pierdere a oricărei relații cu tot ce este în jur¹³.

Am amintit aici aceste teorii, deși ele nu sunt suficiente pentru o înțelegere existențială a morții, ci rămân la suprafața înțelegerii adevărate și vor să despartă moartea de persoana umană.

---

botezați în moarte, pentru a participa la învierea Sa (a lui Hristos n.n.). Puțin câte puțin viața noastră se contractă până când botezul nostru și moartea noastră coincid”.

⁸ D. Stăniloae, *op. cit.* p. 315.

⁹ W. Frei, *Vom Sinn des Lebens*, Lucern, 1979, p. 45.

¹⁰ N. Berdiaef, *Die Philosophie des freien Geistes. Problematik und Apologie des Christentums*, Paris, 1905, trad de Reinhold Walter, Tübingen, 1930, p. 324.

¹¹ N. Berdiaef, *op. cit.* p.324.

¹² M. Einbach, *Recht auf Leben, Recht auf Sterben*, Wuppertal, 1974, p. 61.

¹³ F. Ulrich, *Tod und Leben*, în *Ev. Th.*, 1-2, p. 49; L. Feuerbach, *Die menschliche Unsterblichkeit*, vol. I, Frankfurt, 1975, p. 26.

Înțeleasă creștinește, moartea reprezintă și un dialog dintre om și Dumnezeu. El este Dumnezeu celor vii și întreaga natură creștină este un indiciu că Acesta a creat lumea pentru viață, iar cei adormiți, chiar dacă trupurile lor se alătură materiei universului din care au fost luate nu dispar ca existențe din grija și memoria Lui. Chiar natura ne călăuzește prin tainele profunde ale morții și ne oferă un tablou minunat al învierii sale perpetue ca întărire a credinței slăbite prin nesiguranța existenței noastre nedesăvârșite, căci suntem încă în păcate¹⁴.

În fața morții, Biserica ne oferă un mijloc împotriva fricii în sensul unei ridicări spre viața veșnică prin moartea și virtuala înviere în Hristos. Aceasta oferă creștinului siguranța că nu este părăsit de Dumnezeu, ci face experiența prezenței Acestuia care ajută omul în vederea eternizării propriei vieți înaintea lui Dumnezeu.

2. Conștientizarea morții arată chiar sensul acesteia

Conștientizarea morții poate duce la înnobilarea vieții, în sensul că omul reflectând la sfârșitul său poate realiza o analiză serioasă și nepărtinitoare a prezentului privind calitatea vieții sale pământești. Așa, din această reflexie a morții se poate ajunge la o hotărâre pentru o viață trăită după oferta pe care ne-a adus-o Hristos. Aspectele etice, filosofice, dogmatice, și teologice reieșite din existențializarea vieții revelează valoarea prezenței morții în conștiința omului, care se poate transforma într-o virtuală nemurire a omului.

Pentru credința creștină, moartea stă în slujba vieții, fiindcă așa-numita câtime a vieții pământești poate deveni calitativă doar prin reflexia la moarte. Am putea afirma cu W. Dantine, care zicea: „Cine nu vrea să înțeleagă moartea în legătură cu viața umană, trece nu numai pe lângă seriozitatea ei, ci și pe lângă majestatea sa, așa el descalifică în același timp viața cu șansa sa magnifică și rămâne închis în spațiul natural al acestei vieți atât de limitată¹⁵.

Sensul vieții este înțeles în tensiunea dintre răgazul dăruit și responsabilitatea față de acest dar, ca atitudine a omului la oferta divină. Necunoașterea punctului termin al acestui răgaz lasă loc unei tensiuni existențiale ce poate fi benefică pentru împlinirea misiunii fiecărei persoane pentru ajungerea la țelul suprem de unire cu Lumina

---

¹⁴P. Chrysologus, *Vortrage uber die Paulusbrieve 51*, text din Părinții Bisericești, vol. IV, editat de A. Heilmann, Munchen, 1984, p. 492.

¹⁵ W. Dantine, *op. cit.*, p. 120.

lumii. În acest context, moartea constituie o poartă, însă nu ai unui simplu refugiu din această viață în cealaltă, ci una de intrare în veșnicie. Este vorba aici de o poartă spre viață, care de fapt potențează viața pământească în moduri diferite și oferă acesteia o însemnătate deosebită¹⁶.

Conștientizarea morții poate primi caracterul unei renașteri de sine și o adevărare a vieții, iar înțeleasă mistagogic ea stă la temelia unei vieți conștiente, devenind un element fundamental al vieții umane. Înțeleasă în conjunctura morții, ca un răgaz ce poartă în el țelul ei, viața primește o deosebită importanță chiar prin faptul că se află în tensiunea acestui răgaz limitat. Vorbind despre problema impulsului pe care prezența morții în viață îl oferă existenței, am putea afirma că în acest caz este vorba de ceva tainic ce depășește simplul destin al morții¹⁷. Am îndrăzni să ne gândim aici la o psihologie profundă a morții, care trece peste orice eroism.

Influențat de S. Kierkegaard, E. Becker realizează o paralelă între psihanaliză și existențialism, unde conștientizarea morții face posibilă înțelegerea sensului vieții și a morții. În relația dintre viață și moarte putem vorbi de așa-numita „*prolexitas mortis*“ adică aducerea morții în prezentul omului, care prin libertatea pe care o are de la Dumnezeu poate dispune de existența sa (pozitiv), experiind moartea prin renunțarea la răutate, la egoism și alte răutăți, ca mortificări de sine.

Această idee este susținută și de teologul K. Rahner, când vorbește despre semnificația morții în prezent. Există după părerea lui o experiență a morții, nu numai în durere și în boală, ci și în existența personală¹⁸. El este de părere că moartea, din punct de vedere creștin, înseamnă o mortificare interioară, ca de pregătire pentru moartea de la finalul vieții. Pentru el, renunțarea la păcate și la vicii înseamnă a muri zilnic acestora, aidoma unor morți succesive. Pentru aceasta teologul amintit vorbește despre o teodicee a vieții în raport cu o teodicee a morții ce acordă o semnificație deosebită existenței umane¹⁹.

Boala nu este socotită nu numai ca o distrugere a biologicului

---

¹⁶P. L. Landsberg, *L' Experience de la mort*, Paris, 1933, p. 18.

¹⁷E. Becker, *Dynamik des Todes. Die Überwindung des Todesfurcht*, Olten, 1976, pp. 189-414.

¹⁸K. Rahner, *Das christliche Sterben*, în *Schriften zur Theologie*, XIII, Einsiedeln, 1978, p. 274.

¹⁹*Idem*, p. 275.

omului, deși apare așa de multe ori, mai ales atunci când nu se acceptă suferința, ci ca o experiență a existenței umane bazată total pe încrederea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu. În acest sens *memento motri* contribuie la înțeleptirea vieții, iar moartea devine un *magister vitae*. De aici înțelegem timpul ca o realitate creată de Dumnezeu, dar pentru mântuire, spațiu și posibilitate de acțiune creatoare a omului în vederea realizării misiunii sale: (Gal. 6. 10; 2 Cor. 5, 10; Apoc.2, 10).

Existența conștientă a omului se realizează prin „extragerea” lui din „starea de moarte” în care se află orice creatură după alunecarea în păcate. A trăi conștient înseamnă practic a muri atâta timp cât trăiești²⁰. Acest mod de viață este văzut la teologul L. Boros care vorbește despre o „moarte a morții” în ascultarea față de Dumnezeu cu ajutorul Căruia biruim morbiditatea existențială.

În acest mod viața primește caracterul de trecere de la existența spre moarte (*Sein zum Tode*) la existența spre viață (*Sein zum Leben*). Putem aminti aici de o altă afirmație ale unui celebru teolog: „Cine cunoaște moartea cunoaște de asemenea și viața”²¹. Am putea spune și invers, cine uită moartea uită de asemenea și viața. Aceeași părere este susținută și de către E. Jungel când face o paralelă între expresiile *memento mori* și *gnoti seauton*²².

Confruntarea cu realitatea morții oferă omului posibilitatea de a lupta pentru viață. Prin aceasta el nu este exonerat de moartea biologică, acesta rămâne să moară cu trupul, dar poate înfrânge moartea spirituală sau starea de morbiditate în care se află din cauza îndepărtării de Dumnezeu și a păcatelor sale. Dacă se ajunge la această cunoaștere, moartea este înțeleasă altfel, pentru că ea, în mod indirect, poate duce chiar la împlinirea existențială. În acest fel înțeleasă, moartea apare ca o însoțitoare a vieții într-o nădejde de învierii și o pregătire într-o asigurare a vieții de veci.

În scrierile filocalice se vorbește despre sensul morții ca relație dintre ea și viață, deoarece prin amintirea morții se realizează viața. Sfântul Antonie cel Mare spunea că aducerea aminte de moarte înseamnă deja nemurire: „Dacă omul are în minte moartea, aceasta este nemurire, dacă însă ea nu este în minte, aceasta este moarte, însă noi nu ne înspăimântăm de moarte, ci de pierderea sufletelor, care este

---

²⁰L. Bolos, *Miserium mortis*, Freiburg, 1962, p. 20.

²¹*Idem*, p. 7.

²²E. Jungel, *op. cit.* p. 67.

necunoașterea lui Dumnezeu²³. Amintirea morții dă vieții în trecerea ei cronologică sens și valoare, fiindcă omul se poate pregăti în ea pentru cele viitoare.

Viața omenească este relativă ca derulare în timp, de aceea omul trebuie să se pregătească pentru moarte ca și pentru viață, ne spune Sfântul Vasile cel Mare: „Tu ești mândru de țara ta, de frumusețea corporală și de multe bogății. Ai grijă însă de tine. Gândește că ești muritor, că ești țărână și te vei întoarce în țărână. Ia aminte la tine și la toți care au trăit în asemenea măreție; unde sunt cei ce odinioară au jucat un rol politic? Unde sunt retorii cei curajoși? Unde sunt conducătorii de popoare... . Nu este totul praf? Nu se odihnește toată amintirea lor într-un pumn de oase? Apleacă-te asupra mormintelor, dacă poți deosebi care a fost robul sau stăpânul, cine a fost săracul și cine a fost bogatul?”²⁴.

În relația dintre viață și moarte, viața primește un sens nou și în același timp un conținut nou, asemenea unei călătorii spre un țel înalt a unei vieți mult superioară față de cea de pe pământ: „Cine călătorește fără un scop se va obosi degeaba. Continuă-ți munca ta cea bună, amintește-ți deșertăciunea acestei lumi, cât este ea de înșelătoare și că este fără putere și fără de valoare”²⁵.

Când omul trăiește cu prezența morții în minte, moare zilnic cu Hristos, ca o predare liberă Lui, ca așa să dobândească viața veșnică: „În fiecare zi murim, în fiecare zi ne schimbăm și totuși negăm că am trăi veșnic”, ne spune Fericitul Ieronim²⁶.

Așa înțeleasă, moartea omului nu reprezintă pentru acesta un sfârșit definitiv, în fața căreia acesta se află fără nici o putere sau care este ceva total străin, venind de undeva, ci ea reprezintă o interiorizare și o adâncire ființială. Numai în mortificarea vieții prezente putem avea părtășie cu Hristos, putem experimenta sensul adevărat al sfârșitului și ne putem elibera de frica acestui prag.

Prin Iisus Hristos, moartea este schimbată și creștinul trăiește într-o așteptare biruinței definitive asupra ei. Învierea Lui ne dă

---

²³Sfântul Antonie cel Mare, *Învățăături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 49, în *Filocalia*, vol. 1, Sibiu, 1947, p. 12.

²⁴Sfântul Vasile cel Mare, *Predica: Ai grijă de tine !*, în *Texte din Părinții Bisericești*, Editat de A. Heilmann, p. 403.

²⁵*Filocalia* rom. vol. IV, pp. 218-219.

²⁶Fer. Ieronim, *Brief an Hellodor* 60, pp. 18-19; Sfântul Simion Noul Teolog, *Imne*, trad. de J. Paramelle, Paris, 1968, p. 217.

siguranța că El locuiește în noi și ne dă posibilitatea de a fi întru El într-o nouă viață. În conjunctura de față, timpul este măsurat ca trecere și în același timp primește un nou conținut tocmai în această trecere, ca loc al libertății pentru determinarea spre viața adevărată.

Moartea duce spre o maturizare a vieții ca rezultat al valorii ei, care în răstimpul său a avut o prezență axiologică. Cu cât omul face din prezența morții o prezență axiologică cu atât mai mult el își umple viața sa pământească cu Hristos, oferindu-i în acest sens și o transparentă, când Sfântul Duh desăvârșește corpul său încă opac trasfigurării.

Prin conștientizarea prezenței sfârșitului vieții, ca moarte în Hristos, aceasta este deja biruită într-o anumită modalitate, iar viața veșnică devine deja o realitate prezentă, ca pregustare a bunurilor viitoare, după cum ne-a spus Mântuitorul Hristos: „Cine ascultă cuvântul Meu și crede în Cel Ce M-a trimis pe Mine are viață veșnică și la judecată nu vine ci s-a mutat din moarte la viață” (In. 5, 24; 3, 15) sau „Eu sunt învierea și viața, cel ce crede în Mine va trăi chiar dacă a murit; și cel ce trăiește și crede în Mine nu va muri niciodată” (Cap.25; 6, 39).

Rezultă clar de aici, că această conștientizare de care vorbeam, este o conștientizare a vieții în care moartea nu mai este înțeleasă ca o cufundare în neant, ci ca o posibilitate de ridicare spre o altă existență, mult mai panoramică și duhovnicească decât cea legată de materie.

Este vorba aici de părerea că omul prin întâlnirea sa cu moartea poate lua o hotărâre pentru viață. Deși această teorie nu este identică la toți autorii amintiți, am dori să facem o prezentare a diferitelor păreri și apoi să elucidăm cât se va putea însemnătatea acestei teorii pentru existența umană.

K. Rahner pornește de la desăvârșirea existențială la care omul a participat prin fructificarea darurilor primite de la Dumnezeu în viața persoanlă, prin aceea că hotărârea luată l-a însoțit pe tot parcursul călătoriei sale pământești: „Este cu adevărat istoric, că viața este o unicitate nerepetabilă și nici nu poate fii reluată, nici nu poate fi privită doar în trecut, ea este tensionată între un adevărat început și un adevărat sfârșit”²⁷. Omul își poate determina chiar judecata sa prin viața trăită, fiindcă acesta s-a stabilizat ființial în bine.

---

²⁷K. Rahner, *Theologie des Todes*, Freiburg, Basel, Wien, 1958, p. 27.

După teologul K. Rahner renunțarea la păcate oferă omului posibilitatea unor morți succesive, ceea ce duce la o îmbogățire spirituală a vieții, iar viața pământească devine mai fragilă, s-ar putea vorbi chiar de înobilare a acesteia, trăită doar pentru bunătate și spre viața cea veșnică²⁸.

Prin aceasta moartea primește o semnificație dublă: ca despăvârșire a vieții și ca determinare existențială hristică a omului. Privit în acest context, sfârșitul omului se apropie de desăvârșire sau altfel spus o activă aducere de sine într-o stare de „om frumos”, ca rezultat al vieții personale, în sensul unei eficiențe de sine însuși²⁹.

Această acțiune se realizează doar prin renunțarea la egoismul și faptele cele rele, presupunând o unire și o părtășie cu Hristos, ca o pregustare a bunătăților Sale făgăduite.

În acest sens, viața pământească purificată prin moartea cu Hristos și făcută luminoasă și pură prin Învierea Sa primește o nouă dimensiune, iar corpul uman devine transparent pentru harul lui Dumnezeu și opac pentru păcate.

În concluzie am dori să facem câteva reflecții despre definiția morții din punct de vedere creștin, privită prin realitatea Învierii lui Hristos.

Trăirea conștientă a prezenței morții în viața aceasta oferă omului în mod indirect posibilitatea spre o hotărâre pentru sau contra chemării lui Dumnezeu. Hotărârea aceasta, care, de fapt, este pentru viață se realizează aici pe pământ într-o relație strânsă cu viața celorlalți oameni. Viața conștientizată de prezența morții dă existenței omului o profunzime spirituală și îl așază pe acesta mai aproape de Dumnezeu și de el însuși. Din starea de morbiditate existențială omul se poate realiza pe sine ca o ființă ce a fost creată pentru veșnicie și nu pentru distrugere, dar numai cu ajutorul lui Dumnezeu „ *Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul- Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică* “ (In. 3, 16).

În acest sens putem afirma că taina morții ne oferă indirect posibilitatea înțelegerii vieții.

Dumnezeu este prezent în lume și acționează în ea nu numai din punct de vedere fizic, chimic sau biologic, însă mult mai multe din

---

²⁸Idem, p. 30.

²⁹Idem, p. 38.

cele ce se întâmplă sunt cauzate de cele create. Lumea este așezată de El într-un proces evolutiv (din punct de vedere creștin) și se îndreaptă, potrivit legilor date ei de Creator, spre un scop. Dumnezeu nu intervine direct și în moduri nefolositoare omului, fiindcă atunci derularea procesului amintit precum și libertatea omului ar avea de suferit. El nu oprește procesul creației ca să înlătore moartea biologică, ci mai mult a dăruit omului posibilitatea ca prin viața sa să biruiască moartea biologică sau morbiditatea întru care se află acesta, rămânând prima, care este comună tuturor celor create, dar pregustând frumusețile stării făgăduite de Domnul ³⁰.

---

³⁰H. Vorgrimler, *Der Tod im Denken und Leben der Christen*, Dusseldorf, 1978, p. 15-16.